
Лора Дончева / Lora Doncheva

ПРОМЕНИ В ТЕКСТОВЕТЕ ЗА ПРАВИТЕЛСТВОТО
В ПРОЦЕСА НА ИЗРАБОТВАНЕ НА
КОНСТИТУЦИЯТА НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ ОТ 1947 г.

*Changes in the texts of the government in the process
of drafting the Constitution of the People's Republic
of Bulgaria of 1947*

The chosen topic focuses on the problem of changes in the texts for the government in various stages of drafting the Constitution of 1947 in the context of the impact on this process of the changing political situation in Bulgaria and abroad. The comparison of texts relating to the composition, structure and position of government in the system of state authority and governance in the various constitutional options shows that during the drafting of the new Constitution was implemented process of gradual clearing of the elements of parliamentarism and the imposition of Soviet state law's influence.

Key words: *Government, Constitution, parliamentarism, Soviet state law, People's Republic of Bulgaria.*

Задълбочаването на политическите промени след установяването на отечественофронттовската власт на 9 септември 1944 г. води до поставянето на въпроса за промяна на конституционното статукво през 1946 г. Изработването и приемането на новата Конституция е процес, в който активно участват политическите партии от лятото на 1946 г., когато се приема законът за допитването до народа във връзка с формата на държавно управление до есента на 1947 г., когато окончателно е гласувана новата Конституция. В дискусиата по уточняване на основните конституционни принципи и механизми на осъществяване на държавната власт и управление важно място намират проблемите, свързани с организирането и функционирането на правителството. Целта на научното съобщение е да се проследят измененията в текстовете за правителството през различните етапи на изработването на Конституцията от 1947 г. в контекста на влиянието, което промените в политическата конюнктура оказват върху този процес. Изискванията към обема на публикацията налагат фокусиране на

вниманието само върху конституционните проекти, които са резултат от дейността на политическите сили по време на основните етапи в процеса на създаване на новата Конституция: първият проект на Българската работническа партия (комунисти); проектът на Националния комитет (НК) на Отечествения фронт (ОФ); изработената от Конституционната комисия и приета на първо четене проектоконституция; преработената през есента на 1947 г. от БРП (к) проектоконституция, окончателно гласувана от Великото народно събрание (ВНС) в началото на декември 1947 г. Необходимо е да се уточни, че в изложението правителството се разглежда като институционно понятие, което в юридически смисъл включва разбирането за висш държавен орган с очертани компетенции, определени от основния закон – Конституцията¹.

До 9 септември 1944 г. държавно-политическата практика се осъществява на базата на Търновската конституция. Заложените в нея правила, които определят начина на формиране и осъществяване дейността на правителството, са следните: то действа под върховния надзор и ръководство на Царя (чл. 149); министрите се назначават и уволняват от Царя (чл. 152); те са политически отговорни пред Народното събрание (чл. 153) и носят наказателна отговорност за нарушенията, извършени от тях, докато изпълняват дейността си (чл. 155)².

В процеса на укрепване на властта на ОФ след 9 септември 1944 г. засилването на намесата на политическия фактор във функционирането на държавната организация се осъществява успоредно с все по-честите нарушения на Търновската конституция. Постепенно се налага и утвърждава водещата роля на БРП (к) в управляващата коалиция и обществения живот. При така очерталите се реалности в държавно-политическия живот през 1946 г. назрява необходимостта от съществена промяна в конституционното устройство на България. С подготовката на референдума и провъзгласяването на България за Народна република на 15 септември 1946 г. конституционният въпрос открито се поставя за разрешаване пред обществото.

Първият цялостен конституционен проект е изработен от БРП (к) през август–септември 1946 г.³. Текстовете, отнасящи се до правителството, са в обособен раздел на трета глава „Държавно устройство”. Според чл. 33 министър-председателят се избира от Народното събрание с тайно гласоподаване и с абсолютно мнозинство от всички народни представители. От своя страна министър-председателят посочва министрите и другите членове на правителството, които се назначават от държавния глава (чл. 34). Следващата стъпка в създаването на правителството е представяне на неговия състав и програма от министър-председателя пред Народното събрание, което му дава или отказва доверието си (чл. 35).

В чл. 38 се уточнява съставът на правителството. То се състои от министър-председател, подпредседатели на Министерския съвет, министри, председател на комисията за държавен контрол и председател на плановата комисия.

Въвежда се институтът на помощник-министрите, като Народното събрание решава в кои министерства трябва да има помощник-министри и кои от тях могат да бъдат включени в правителството. Текстът на чл. 39 предвижда възможността членове на правителството да бъдат и лица, които не са народни представители. С чл. 40 войската се поставя под върховното ръководство и надзор на Министерския съвет.

Текстовете на чл. 41 и чл. 42 установяват принципа на политическата отговорност на министрите – солидарно за общата политика на правителството и лично всеки един за извършеното от него. Чл. 43 се отнася до поставянето на въпрос за доверие на правителството или на отделен негов член. Министър-председателят от името и по решение на правителството, председателството на Народното събрание или най-малко една четвърт от всички народни представители могат да поставят въпроса за доверие на правителството. Въпросът за доверие на отделен член от правителството може да се повдига чрез запитване от всеки народен представител. Решението за гласуване на недоверие на правителството се взема с абсолютно мнозинство от всички народни представители (чл. 44). Според чл. 45 гласуването на недоверие на отделен член от правителството има за последица излизането му от правителството. В чл. 46 се посочва, че към избиране на нов министър-председател и съставяне на ново правителство се пристъпва, когато е гласувано недоверие на правителството, когато министър-председателят почине или подаде оставката си.

В чл. 47, 48, 49 се разглежда въпросът за наказателната отговорност на членовете на правителството. Възбуждането на наказателно преследване срещу тях се решава от Народното събрание с абсолютно мнозинство от всички народни представители. Следствието се извършва от парламентарна комисия от пет души народни представители, един от които се избира за държавен обвинител (чл. 48). Съденето на подведените под наказателна отговорност членове на правителството се осъществява от Извънреден Народен съд, състоящ се от първия председател на ВКС – за председател и от 10 члена – народни представители, избрани с абсолютно мнозинство от всички народни представители. Във втората алинея на чл. 49 е посочено, че Извънредният Народен съд сам изработва правилата на съдопроизводството си, неговата присъда не подлежи на никакво обжалване и се изпълнява без утвърждаването от когото и да било. Посочва се, че осъденият член на правителството може да бъде помилван само от Народното събрание⁴.

На 27 септември и 1 октомври 1946 г. се провежда разширено заседание на НК на ОФ и ръководствата на отечественофронтовските партии, където се поставя на обсъждане изработеният от БРП (к) конституционен проект, който вече е прегледан от избраната от НК на ОФ 15-членна комисия. Оживената дискусия по важните конституционни проблеми има като резултат доближаване на позициите на коалиционните партньори с оглед обявяване пред обществото на общ проект за Конституция⁵.

На 4 октомври 1946 г., след приключване на разискванията в НК на ОФ, е публикуван проектът за Конституция на управляващата коалиция⁶. Първата разлика в раздела за правителството между проекта на БРП (к) и окончателния проект на НК на ОФ е свързана с разместването на някои текстове (чл. 38 и 39 от проекта на БРП (к) са съответно чл. 34 и 35 от публикувания проект на ОФ). Промяна има в текста на чл. 34 от проекта на ОФ. Тя се състои, от една страна, в премахването на предвидените в комунистическия проект „председател на плановата комисия” и „председател на комисията по държавния контрол”, а от друга страна, в конкретното изброяване на министерствата (14 на брой). В проекта на НК на ОФ не е намерил място и институтът на помощник-министрите. В края на текста е посочено, че „Народното събрание с мнозинство на повече от половината от всички народни представители може да открива нови министерства и да закрива или слива някои от съществуващите”.

Значително по-разгърнат в проекта на ОФ е текстът на чл. 36, който се отнася до избора на министър-председателя (в проекта на БРП (к) това е чл. 33: „Народното събрание избира министър-председател с тайно гласоподаване и с абсолютно мнозинство от всички народни представители”). В резултат на проведените дебати, в чл. 36 е предвидена повторна процедура по гласуване, ако при първата Народното събрание не избере министър-председател, както и разтуряне на парламента при положение, че при втория избор отново не се получи необходимото мнозинство. В случай, че се стигне до разпускане на Народното събрание, се предвижда за министър-председател да се счита лицето, което е получило най-много гласове и то изпълнява своите функции до учредяването на ново Народно събрание и избирането на нов министър-председател. В чл. 39 на публикувания проект е включен и текстът на клетвата, която полагат членовете на правителството.

Изразът в края на текста на чл. 42 от комунистическия проект „последните са длъжни да отговарят в същата сесия” получава следната редакция в чл. 43 от проекта на ОФ: „последните са длъжни да отговарят в срока, предвиден в правилника за вътрешния ред”. Изменения са направени и в чл. 44 от проекта на ОФ. Отразена е възможността министър-председателят да може, освен по решение на Министерския съвет, и по своя инициатива, да поставя въпрос на доверие към правителството. Не е включен и съществуващият в чл. 43 от комунистическия проект текст, според който въпрос на доверие към правителството може да се постави и от „председателството на Народното събрание или от най-малко $\frac{1}{4}$ от всички народни представители”. В чл. 45 от проекта на ОФ е посочено, че решение за гласуване недоверие на правителството се взема с „мнозинство повече от половината от всички народни представители”, а не както е отбелязано в чл. 44 на проекта на БРП (к) с „абсолютно мнозинство”.

Чл. 47 и чл. 48 от комунистическия проект, които се отнасят до наказателното преследване на министрите, са слети в чл. 48 от проекта на НК на

ОФ. Във втора алинея, след израза „се решава от Народното събрание” думите „с абсолютно мнозинство” от комунистическия проект са заменени с „мнозинство повече от половината”. Съставът на парламентарната комисия, която осъществява следствието, е увеличен от 5 души в проекта на БРП (к) на шест в окончателния вариант на ОФ. В чл. 49 названието „Извънреден Народен съд” е заменено с „Държавен съд”. В проекта на ОФ, за разлика от първия проект на БРП (к), не е посочено с какво мнозинство се избират членовете на Държавния съд.

След конституирането на VI ВНС, избрано в резултат на проведените на 27 октомври 1946 г. избори, дискусиата по новата Конституция се пренася в парламента. Политическото представителство във ВНС отразява картината на политическия живот в страната. ОФ получава 366 от всички 465 мандата. Разпределението на депутатските места между съюзниците показва, че най-много – 279, са за представителите на БРП (к). Опозицията, представена от Българския земеделски народен съюз – Никола Петков и Българската работническа социалдемократическа партия (обединена), разполага с 99 места във ВНС. Този състав на парламента определя и начина на неговото действие. Доминиращото положение на БРП (к), подкрепено от присъствието на нейните съюзници, дава възможност за изработване и приемане на Конституция, която ще се доближава най-плътено до нейните възгледи за конституционна уредба на страната. Макар и малочислена, опозицията заявява готовността за отстояване на демократичните си възгледи за устройството на държавата и обществото. На 25 декември 1946 г. трета секция „Държавно устройство” на създадената Конституционна комисия започва обсъждането на текстовете, които се отнасят до правителството. Уточняването на конституционните текстове става в условията на оживени спорове между опозицията и ОФ⁷.

В Библиотеката на Народното събрание е запазен „Проект-конституция на Народната Република България, както е приета от секциите на комисията, избрана от ВНС за нейното изработване”⁸. Това е конституционният вариант, получен в резултат от дискусиите в четирите секции, приели като основа за работата си проекта на НК на ОФ. В него някои от текстовете, приети от управляващата коалиция, отнасящи се до правителството, търпят промени.

Към текста на чл. 38 (чл. 34 от проекта на НК на ОФ) е отбелязано да се направи предложение пред пленума на комисията за включване на още едно министерство под номер 15 – Министерство на информацията и изкуствата. В чл. 51 (чл. 48 от проекта на НК на ОФ), в края на текста на първа алинея е поставена запетая и е добавено: „а именно: за измяна на отечеството, за нарушение на Конституцията, за предателство или за вреда, причинена на републиката в лична полза”. Изменение е направено в чл. 52, ал. 1 (чл. 49, ал. 1 на проекта на НК на ОФ) и с него се предвижда в Държавния съд да участват двама членове на Върховния касационен съд (ВКС), избрани от общото му

събрание и осем членове – народни представители, избрани от Народното събрание (в проекта на НК на ОФ – 10 члена народни представители, избрани от Народното събрание)⁹.

Като се вземат предвид проведената дискусия и направените предложения за промени в проекта на секциите от пленума на Конституционната комисия се приема окончателната редакция на проектоконституцията, готова за внасяне на първо четене в пленарната зала на ВНС¹⁰. В чл. 38 (чл. 37) е променена последователността при представяне състава на правителството – след израза „подпредседателите на Министерския съвет” следва „председателят на Върховния стопански съвет (ВСС)”. В края на втора алинея изразът „да са министри без портфейл” се заменя с „ВСС или пък да бъдат без портфейл”. Допълнени са названията на следните министерства: Министерство на индустрията и занаятите и Министерство на труда и социалните грижи. Под номер 15 е прибавено Министерство на народната култура. В последната алинея на този член след думата „слива” е прибавено „или преименува”.

В чл. 40 (чл. 39 от проекта на секциите) е променен срокът, след изтичането на който се организира нов избор на министър-председател след неуспешно проведен първи избор. Във второто изречение, след „пристъпва се”, е добавено „най-късно след три дни”. В последното изречение изразът „се разтуря” е заменен с „разпуска се по право” и думата „учредяването” е сменена със „свикването”. В началото на чл. 43 (чл. 42 от проекта на секциите) вместо „министър-председателят, министрите и членовете на правителството” се употребява общото название „членовете на правителството”, а на третия ред от клетвата думата „министър” е заменена с „член на правителството”. В края на чл. 44 е заличена думата „административни” и след „актове” е прибавено „на управлението”. В чл. 47 (чл. 46 от проекта на секциите) е обособена втора алинея със следния текст: „Последните са длъжни да дадат отговор на питанията в срока, предвиден в правилника за вътрешния ред, а по запитванията – когато бъдат поставени на дневен ред”. В чл. 49 (чл. 48 от проекта на секциите) е предвидена нова трета алинея: „Правителството, на което е гласувано недоверие, е длъжно да си подаде оставката”.

Променена е първа алинея на чл. 52 (чл. 51 от проекта на секциите): „Членовете на правителството отговарят наказателно по особения ред, предвиден в Конституцията, за следните деяния: 1) измяна към отечеството; 2) нарушение на Конституцията или законите; 3) предателство; 4) вреда, причинена на Народната република заради лична полза; 5) престъпни деяния по общия или по особените наказателни закони, извършени от тях по повод или при изпълнение на длъжностите им”. Прибавена е нова четвърта алинея: „Във всички случаи, непредвидени в алинея първа, те отговарят наказателно по общия ред, като наказателното преследване се възбужда само с разрешение на Народното събрание”. В чл. 53, ал. 1 след „Подведените под наказателна

отговорност членове на правителството” се прибавя „в случаите, указани в ал. 1 на предходния член”¹¹.

Така в проектоконституцията, внесена за обсъждане и приемане на първо четене в пленарната зала, текстовете за правителството включват: избиране на министър-председателя от Народното събрание и назначаване от държавния глава на посочените от него министри; одобрение на състава на правителството и неговата програма от парламента; принципа на политическата и наказателна отговорност на министрите (чрез уточняване на деянията, за които министрите отговарят наказателно), определяне структурата на правителството чрез конкретно посочване на министерствата (15 на брой и ВСС). По този начин се запазват елементите на парламентаризъм, свързани с процедурата по съставяне на правителство и взаимоотношенията на конституционните фактори.

Настъпилите промени във вътрешнополитически и външнополитически план през лятото и есента на 1947 г., свързани от една страна с процеса на ликвидиране на опозицията и разширяване влиянието на Комунистическата партия в ОФ, а от друга с провеждането на Полското съвещание на деветте комунистически и работнически партии в Европа през септември 1947 г. и вземане на решение за ускоряване на революционните преобразования в народнодемократичните страни в посока към изграждане на социализъм, поставят въпроса за съществени изменения в приетата на първо четене проектоконституция. Отстраняването на Н. Петков и неговата партия от политическия живот и парламентарната дейност развързват ръцете на БРП (к) за внасяне на съществени промени в конституционните текстове. Преработването на проектоконституцията през ноември 1947 г. е дело до голяма степен на главния докладчик на Конституционната комисия Йордан Чобанов, който използва в своята работа препоръките в рецензиите на съветски юристи и общественици върху проектоконституцията, както и указанията на Г. Димитров за доближаване на конституционния текст до Югославската конституция. Така политическите промени през есента на 1947 г. оказват силно влияние върху последната фаза на изработването на Конституцията, като съществените изменения, направени в приетата на първо четене проектоконституция я отдалечават от принципите на парламентаризма и я доближават до принципите на съветското държавно право.

В Библиотеката на Народното събрание е запазен ръкописен вариант на проект за Конституция, който по думите на Й. Чобанов е негов „чернови работен проект”, послужил при изработване на конституционния проект, докладван в Политбюро на Централния комитет на БРП (к) през ноември 1947 г.¹² Първият нов момент в частта, отнасяща се до правителството¹³, е неговото определяне като върховен изпълнителен и разпоредителен орган на държавната власт в НРБ (чл. 37). Според чл. 38, в състава на правителството се включва и председателят на Държавната контролна комисия. Липсват текстовете от приетата на

първо четене проектоконституция, които се отнасят до избора на министър-председателя от Народното събрание и назначаването на останалите членове на правителството от държавния глава, след като бъдат посочени от министър-председателя, както и процедурата по даване или отказване на доверие на правителството от страна на Народното събрание (чл. 40, 41, 42). С новия текст се предвижда избиране и освобождаване от длъжност на правителството и отделни негови членове от парламента. Подчертава се отговорността на правителството пред Народното събрание и се уточнява, че когато то не заседава, „правителството отговаря и дава отчет пред Президиума на Народното събрание” (чл. 39).

Нов е подходът на Й. Чобанов при изясняване правомощията на правителството. Ако в чл. 44 на проектоконституцията, гласувана през юни 1947 на първо четене, кратко е посочено, че правителството ръководи държавното управление, взема мерки за осъществяване на общия стопански план и на държавния бюджет и следи за изпълнението на законите, правилниците, наредбите и другите актове на управлението, то в чл. 42 от ръкописния конституционен вариант на Й. Чобанов детайлно се изясняват функциите на правителството. Подчертава се, че правителството ръководи държавното управление „като обединява и съгласува работата на отделните министерства, на ВСС и Държавната контролна комисия, взема мерки за осъществяване на държавния стопански план и държавния бюджет и за осигуряване на обществения ред за защита на държавните интереси и за закрила правата на гражданите, то осъществява общото ръководство на външната политика на Народната република и на народната отбрана, а така също бди за прилагането на законите, правилниците, наредбите и другите актове на управлението”. В текста е предвидена възможността Министерският съвет „да вземе под свое непосредствено ръководство известни клонове от управлението, като за целта образува Главни дирекции, дирекции, управление, съвети, комитети, комисии и служби, подчинени направо нему”.

Различен е подходът и по отношение наказателната отговорност на министрите. За разлика от чл. 52 от приетата на първо четене проектоконституция, където са изброени деянията, за които отговарят наказателно членовете на правителството, в чл. 44 общо е посочено, че те носят наказателна отговорност „за нарушаване на Конституцията и на законите и за всяко престъпно деяние, извършено от тях при изпълнение на длъжностите им”. В ръкописния вариант на Й. Чобанов членовете на правителството отговарят „материално за причинените от тях вреди на държавата и гражданите”. Предвижда се и изработването на особен закон, който ще урежда по-подробно отговорностите на членовете на правителството и реда на съденето им.

Нов момент в преработената проектоконституция е главата „Отношения между органите на държавна власт и органите на държавно управление”, част от текстовете в която засягат и правителството. В нея се определят взаимоотношенията между органите на властта и органите на държавно управление в

зависимост от мястото, което заемат в държавната йерархия. Президиумът на Народното събрание има право да отменя всички актове на Министерския съвет, които не съответстват на Конституцията и законите. Министерският съвет от своя страна може да отменя всички решения на отделните министри, които не са в съответствие с Конституцията и законите. Правителството и неговите членове имат право в границите на компетентността си да отменят противозаконните и неправилни решения на постоянните комисии при областните, околийските и общинските съвети¹⁴.

В изработения през първата половина на ноември 1947 г. от Й. Чобанов конституционен проект, който се консултира и съгласува с В. Коларов, а след това се внася за обсъждане в Политбюро, намира място новият подход към уреждане на основните положения, свързани със създаване и функциониране на правителството, залегнали в първия ръкописен вариант¹⁵. Запазеният конституционен вариант, който Й. Чобанов докладва на заседанието на Конституционната комисия от 19 ноември 1947 г.¹⁶, дава представа за последните изменения, направени в резултат на дискусията в комунистическото ръководство. Промяна има в текста на чл. 39, определящ състава на правителството. В него е включен и „председателят на Комитета по въпросите на науката, културата и изкуството”. Посочени са 18 министерства (в предишните проекти те са 15), между които нови са: Министерство на земеделието и горите, Министерство на строежите и пътищата, Министерство на комуналното стопанство и благоустройството, Министерство на железопътните, автомобилни и въздушни съобщения, Министерство на електрификацията и мелиорациите, Министерство на мините и подземните богатства.

В гласуваната през есента на 1947 г. Конституция, текстовете, които изясняват структурата, мястото и функциите на правителството отразяват идеите на БРП (к). Възприема се подходът на конкретно изброяване на министерствата. Създават се нови държавни органи – Държавна планова комисия, Комисия за държавен контрол, Комитет за наука, изкуство и култура. Подчертава се принципът на избиране и освобождаване от длъжност на правителството и отделни негови членове от Народното събрание, а когато то не заседава, Президиумът освобождава и назначава по предложение на Министър-председателя отделни членове на правителството. Правителството се отчита пред Президиума, когато Народното събрание не заседава. Принципът на наказателната отговорност на членовете на правителството е заложен в един общ текст. Предвижда се приемане на особен закон, който ще урежда правилата за отговорността на членовете на правителството. Сравнително подробно са изложени функциите на правителството (чл. 45).

Направеният преглед на промените, отнасящи се до правителството в конституционните варианти, създадени през различните етапи на изработване на Конституцията, ясно показва, че се осъществява процес на постепенно

изчистване на елементите на парламентаризъм и налагане влиянието на съветското държавно право. Измененията следват логиката на развитие на политическия живот в страната и международната обстановка. Така през есента на 1946 г. отечественофронтовските партии в духа на съществуващия все още плурализъм внасят определена умереност в обсъждания комунистически проект. Тя се постига чрез отпадане на новите държавни органи (комисия за държавен контрол и държавна планова комисия), по-детайлно изясняване на процедурата по съставяне на правителството. Уточняването на текстовете, които се отнасят до правителството имат своето детайлизиране по отношение изясняване принципа на наказателната отговорност на правителството като се конкретизират деянията, за които трябва да отговарят министрите. Една година по-късно, в обстановката на отказ от идеята за народна демокрация, при ясно поставената цел за ускоряване на развитието в посока към изграждане на социалистическо общество и при липса на политическа опозиция, БРП (к) инициира промени в проектоконституцията, повлияни от съветското държавно право. Сред тях са: включването на нови държавни органи, някои от които са предвидени в първия проект на БРП (к); изчистване на всички подробности, отнасящи се до уточняване деянията, за които министрите носят наказателна отговорност, както и условията и реда, по който те се предават за съдене; премахване на характерната за парламентарната държава процедура по съставяне на правителството.

Направените изменения в текстовете за правителството имат своите аналози в Конституцията на Югославия (1946 г.) и Конституцията на СССР (1936 г.). Формулировката за правителството като изпълнителен и разпоредителен орган е същата, както в Конституцията на СССР (чл. 64). Подобно на Конституцията на Югославия е предвиден един конституционен член (чл. 84), където най-общо е посочено, че министрите носят наказателна отговорност за нарушение на Конституцията и законите при изпълнение на служебните си задължения. Аналогично на Югославската конституция е включена отделна глава за отношенията между органите на държавна власт и държавно управление, където според преценката на М. Геновски се съдържат „най-важните и конкретни постановления относно обема и конкретното приложение на принципа за демократическия централизъм”¹⁷. Принципът на контрол върху работата на правителството от страна на Президиума на Народното събрание, когато Народното събрание не заседава, има сходно решение и в Югославската и Съветската конституции¹⁸.

Направените във времето промени в текстовете, които се отнасят до правителството, следват логиката на отстояването от БРП (к) възгледи за държавна организация, изградена на основата на принципа за единство на властта, практически осъществен чрез поставянето на Народното събрание над останалите държавни органи. Конституционните членове, уреждащи начина на

съставяне и функциониране на правителството са съставна част от общата концепция за създаване на Конституция, в която макар да не се говори открито за социализъм, се съдържат всички необходими предпоставки за изграждането на държава, максимално близка до утвърдения в СССР държавно-политически модел.

БЕЛЕЖКИ

¹ Друмева, Е. Конституционно право. С., 1995, с. 383. (Според юристите, във функционален смисъл, правителството е част от изпълнителната власт, а понятието изпълнителна власт включва и администрацията. Е. Друмева разглежда правителството и администрацията като „взаимно предпоставящи се, взаимно преплетени и взаимно проникнали се съставни части на изпълнителната власт, макар всяка от тях да има различни, присъщи на нея функционални сфери и разграничаваща се самостоятелност” – Друмева, Е. Конституционно право. С., 1995, с. 381.)

² Български конституции и конституционни проекти. С., 1990, с. 34–35.

³ Библиотека на Народното събрание, Материали по Конституцията на НРБ от 1947 г., Т. II, л. 1–18.

⁴ Пак там, л. 9–11.

⁵ Сред дискутираните въпроси са: за начина на избиране на министър-председателя (според Ив. Харизанов с посочването на министър-председателя от държавния глава при одобрението на парламента ще се постигне канализиране на партийно-политическите страсти и настроения в парламента, докато В. Коларов и Ив. Пашов отхвърлят това разбиране); за създаването на нови държавни органи (проф. П. Стайнов определя като „необясними” заетите от Съветската конституция изрази „председател на комисията по държавен контрол” и „председател на плановата комисия”, тъй като в България функционират Върховен административен съд и Върховен касационен съд); за процедурата относно поставяне въпрос за доверие на правителството (В. Коларов изразява убеждението, че всеки народен представител може да постави въпрос за доверие на правителството чрез запитване, а Ив. Харизанов смята, че за поставянето на въпроса за вот на доверие трябва да се изисква подкрепата на $\frac{1}{4}$ от народните представители като мярка против случайни настроения).

⁶ Отечествен фронт, бр. 640, 4 окт. 1946.

⁷ Сред отстояваните от опозицията предложения са: Върховният стопански съвет да бъде съвещателен орган при Министерския съвет; наказателната отговорност на министрите да бъде степенувана (чл. 48): за измяна на отечеството, за нарушение на Конституцията и законите, за предателство, за вреда, причинена на републиката за лична полза (предложение на Д. Цветков); в състава на Държавния съд да влизат 5 души съдии, избрани от общото събрание на ВКС и 5 съдебни заседатели, избрани от Народното събрание (Д. Цветков) и др.

⁸ Библиотека на Народното събрание, Материали по Конституцията..., Т. X, л. 3–21.

⁹ Пак там, л. 12–14.

¹⁰ Пак там, л. 254–275.

¹¹ Пак там, л. 264–268.

¹² Пак там, Т. XIII, л. 2–13.

¹³ Пак там, л. 7–9.

¹⁴ Пак там, л. 13.

¹⁵ Пак там, л. 18–40. (Ръкописният вариант, представен от Й. Чобанов като негов „чернови работен проект“, е еднакъв със запазения в Народното събрание вариант на конституционен проект, който той е докладвал на В. Коларов).

¹⁶ Пак там, л. 178–202.

¹⁷ **Геновски, М.** Държавно и конституционно право. Т. III. Димитровската конституция. С., 1948, с. 102.

¹⁸ Виж: **Геновски, М.** Цит. съч. Приложение „Новото конституционно право“, с. 20–47, 75–105. (Конституция на СССР и Конституция на ФНРЮ)

ЛИТЕРАТУРА

Български конституции и конституционни проекти. София, 1990.

Геновски, М. Държавно и конституционно право. Т. III. Димитровската конституция. София, 1948.

Друмева, Е. Конституционно право. София, 1995.

АРХИВНИ ИЗТОЧНИЦИ

Библиотека на Народното събрание, Материали по Конституцията на НРБ от 1947 г., Т. II, Т. X, Т. XIII.

ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ

Отечествен фронт, бр. 640, 4 окт. 1946.